

5. Стефанюк В. С. Судовий адміністративний процес: монографія / В. С. Стефанюк. – Харків : Консум, 2003. – 464 с. – С. 72.
6. Про громадянство України Закон України від 18.01.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
7. Бандурка О. О. Адміністративно-правове регулювання міграційного процесу в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. О. Бандурка. – Х., 2002. – 183 с. – С. 75-76; Про громадянство України : Закон України за станом на 11.05.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
9. Про судову практику розгляду спорів щодо статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та спорів, пов'язаних із перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні : Постанова пленуму Вищого адміністративного суду України від 25.06.2009 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
10. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 04.02.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
11. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : Постанова Вищого адміністративного суду України: за станом на 06.03.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>

УДК 324:342.573(477)

Дерев'янка С. М., ПНУ ім. В. Стефанюка

ПОНЯТТЯ «МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ» У ЗАКОНОДАВЧИХ АКТАХ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ДЕФІНІЦІЇ

Аналізуються закріплені у Конституції та законах України норми, які визначають сутність поняття «місцевий референдум». Акцентується на політико-правових особливостях їх внесення, доцільності та перспективі оновлення.

Анализируются закрепленные в Конституции и законах Украины нормы, определяющие сущность понятия «местный референдум». Акцентируется на политико-правовых особенностях их внесения, целесообразности и перспективе обновления.

The article analyzes the norms confirmed by the Constitution and Ukrainian laws which define the essence of the term «local referendum». Political and legal peculiarities of its adoption, expediency and future update are emphasized.

Перспективи формування і функціонування ефективної системи територіальної організації влади значною мірою пов'язані з істотним розширенням застосування форм народного волевиявлення, безпосереднього залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення у межах Конституції та законів України. Загалом же слід констатувати, що політико-правовий інститут місцевого референдуму поступово утверджується у свідомості загалу громадян як можливий і реальний засіб вирішення проблем територіальних громад. Проте, як вважає більшість учених і політиків, проводяться (частіше ініціюються) місцеві референдуми в Україні епізодично та й переважно безрезультатно, недосконалим є референдне законодавство.

Одним із базових елементів національної конституційної моделі референдуму – як однієї з провідних форм безпосереднього здійснення влади народом – є саме поняття «місцевий референдум», у визначенні якого відображаються його істотні властивості як політико-правового феномена.

До проблем місцевих референдумів в Україні звертались у своїх працях В. Ф. Погорілко, О. В. Батанов, О. М. Бориславська, І. М. Грозовський, І. М. Доля, В. М. Кампо, В. С. Куйбіда, О. О. Малюкіна, М. В. Оніщук, О. В. Прієшкіна, М. І. Ставнійчук, В. Л. Федоренко, В. М. Шаповал та інші. Автори підручників і навчальних посібників із конституційного, конституційно-процесуального, виборчого та референдного права, державного будівництва і місцевого самоврядування в Україні, а також з політології використовують поняття «місцевий референдум», проте здебільшого не означають його. Наведені ж тлумачення істотно різняться, що зумовлено неоднозначністю розуміння істотних рис цього інституту вченими-правниками й політологами, невизначеністю дефініції у законодавстві України про референдуми.

З огляду на це, а також реальність перспектив ширшого застосування цієї форми народного волевиявлення у місцевому самоврядуванні, з'ясування особливостей розуміння законодавцем поняття «місцевий референдум», доцільності та перспективи його оновлення видається науково і практично вагомим, чому й присвячена дана стаття.

Вихідним є положення, що ні Конституція України, ні Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» не містять визначення поняття «місцевий референдум», як і інших його видів, та й самого політико-правового інституту референдуму загалом. Проте, принципово важливим є сам факт конституційного закріплення «місцевого референдуму» як самостійного виду референдуму. До речі,

лише поодинокі конституції світу знають інститут локального чи регіонального референдуму на відміну від загальнодержавного / загальнонаціонального референдуму.

Аналіз норм чинної Конституції України дає підстави виокремити із загальної національної конституційної моделі референдуму модель власне місцевого референдуму, істотні риси якої є сутнісними для розуміння самої дефініції. Ця модель включає більшість приписів, які стосуються конституційного інституту референдуму загалом, хоча є й специфічні, притаманні власне місцевому референдуму як окремому виду референдумів в Україні. «Референдною» у Конституції України [1] вважаємо насамперед преамбулу, у якій акцентовано на доленосності схвалення всенародним голосуванням 1 грудня 1991 року Акту проголошення незалежності України. Відомо, що в цей день проводились місцеві референдуми на Закарпатті і в Криму, попри неоднозначні їх результати, населення цих регіонів висловилося за підтримку незалежності Української держави.

Далі, це закріплене частиною першою статті 5 Конституції України засадниче положення про безпосередній характер здійснення влади народом – як носієм суверенітету і єдиним її джерелом, конкретизоване статтею 69, у якій референдум визначено як форму безпосередньої демократії, засіб здійснення народного волевиявлення. Право громадян «брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» гарантовано у частині першій статті 38, віковий ценз набуття та підстави обмеження права голосу на референдумах вичерпно обумовлені у статті 70. Відомо, що організація і порядок проведення референдумів віднесені Основним Законом держави до сфер, що визначаються виключно законами України (пункт 20 частини першої статті 92). Серед загальних й конституційний припис про недопустимість проведення референдуму щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії (стаття 74). Специфічними, вважаємо, конституційні приписи, за якими організація і проведення місцевих референдумів належить до відання Автономної Республіки Крим (пункт 2 частини першої статті 138), їх проведення забезпечують територіальні громади села, селища, міста (частина перша статті 143). Для розуміння сутності референдуму – як інституту територіальної демократії – важливим є конституційне положення, за яким «міське самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи» (частина третя статті 140 Конституції України). Натомість,

на відміну від всеукраїнських референдумів, конституційно не визначені суб'єкти ініціювання проведення місцевого референдуму та суб'єкти, уповноважені його призначати.

Отже, чинна Конституція України прямо називає два види референдумів: всеукраїнський та місцевий. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» розрізняє ще й третій вид – «референдуми Автономної Республіки Крим» (частина друга статті 1), але не дає їх визначення. Закріплена Конституцією України модель місцевого референдуму, як правового інституту, є змістовною, загалом створює конституційні основи для прийняття громадянами України шляхом голосування рішень із важливих питань місцевого значення. На удосконалення цієї моделі певною мірою спрямовані й конкретні пропозиції офіційно чи іншим чином оприлюднених в останні роки проектів Законів України про внесення змін до Конституції України, але, вважаємо, що поза дискусійністю пропонованих у них положень, принципів змін до конституційної моделі місцевого референдуму вони не вносять.

Конкретизацію конституційних положень знаходимо у Законі України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» [2]. Хоча й прийнятий він задовго до прийняття Конституції України та й не приведений у відповідність до неї, його норми та приписи щодо місцевих референдумів в істотному відповідають конституційній моделі референдуму. Зауважимо, що базовий Закон не закріплює визначення поняття «місцевий референдум», хоча й є законодавчою основою регулювання підготовки і проведення таких референдумів.

Концептуально більш змістовним щодо конкретизації конституційної моделі місцевого референдуму є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3]. Саме він містить єдине, достатньо вдале, на наш погляд, нормативне визначення, за яким «місцевий референдум – форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування» (абзац четвертий статті 1). До речі, цей Закон – один із небагатьох законодавчих актів України, який має статтю, де визначені використані основні терміни.

Жоден інший законодавчий акт визначення «місцевий референдум» не містить, хоча законодавець епізодично звертається до нього.

Отже, одним із визначальних критеріїв формування дефініції «місцевий референдум» та їх класифікації є територіальна ознака. Насамперед, чому власне «місцевий»? Такий термін досить часто використовується у національному законодавстві, хоча й допускає різне тлумачення.

У пошуках його етимології звернемось до авторитетного видання «Великий тлумачний словник сучасної української мови», упорядники якого пояснюють, що «Місцевий ... Стосується до певної місцевості, краю ...; не загальний ..., який діє або має значення в межах певної території, місцевості; не загальнодержавний» [4].

Прикметник «місцевий» використовується у Конституції України. Найбільш поширеними у її тексті словосполученнями є: «місцеве самоврядування» та «місцеві державні адміністрації», а також поняття «місця проживання», «місця компактного проживання», «місцеві органи виконавчої влади», «місцеві суди», «місцеві бюджети», «місцеві податки і збори».

Термін «місцевий референдум» вживається у Конституції України тричі (частина перша статті 38, пункт 2 частини першої статті 138, частина перша статті 143). Безпосереднє значення для розуміння його предмету має й термін «питання місцевого значення» (частина перша статті 140, частина перша статті 143 Конституції України).

Для визначення сфери повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування застосовується вираз «на відповідній території» (абзац перший статті 119, частина перша статті 144). Таке ж смислове навантаження має й термін «відповідних адміністративно-територіальних одиниць» (частина перша статті 143).

Проте, поза таким термінологічним розмаїттям та чисельним вживанням сутність цих термінів законотворець, вважаємо, не означив. Ще більш незрозумілим є вживання термінів «регіонів» (стаття 132), «регіональних програм» (пункт 3 частини першої статті 119), оскільки територіальні межі застосування цих понять географічно і адміністративно не окреслені.

Базовим у Конституції України є термін «територія», який застосовується у всьому тексті для означення територіальних меж України. В такому ж розумінні тричі вживається термін «територіальний устрій України».

Єдиним чітко виписаним терміном є «адміністративно-територіальний устрій» (стаття 133). Названі у статті 133 складові адміністративно-територіального устрою повинні визначати сутність поняття «місцевості», їх територією мало б обмежуватись проведення місцевих референдумів. Адже, Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» передбачає, що місцеві референдуми проводяться у «межах адміністративно-територіальних одиниць» (частина друга статті 1).

Очевидно, що поняття місцевості слід співвіднести у даному випадку, перш за все, із терміном «адміністративно-територіальна

одиниця», визначення якого містить Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: «адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село» (абзац третьої статті 1). Це визначення фактично повторює норму частини першої статті 133 Конституції України, хоча вимагає приведення у відповідність до неї. Адже з поняття адміністративно-територіальна одиниця «випала» Автономна Республіка Крим, яка є «невід'ємною складовою частиною України» (частина перша статті 134 Конституції України).

Змістовне визначення знаходимо у Рішенні Конституційного Суду № 11-рп/2001 від 13 липня 2001 року: «Адміністративно-територіальна одиниця – це компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування» (абзац четвертий пункту 2 констатуючої частини) [5].

Проте, у цьому досить чіткому визначенні, вважаємо, не вистачає самого суб'єкта – громадян України, які живуть у межах конкретної адміністративної одиниці і заради яких повинні організовувати свою діяльність органи державної влади і місцевого самоврядування.

Отже, поняття «місцевий» може бути прийнятним у розумінні означення території, на якій поширюється правосуб'єктність не тільки органів державної влади та місцевого самоврядування, а й територіальних громад. Адже рішення місцевих референдумів, що, як відомо, мають вищу юридичну силу і є обов'язковими для виконання всіма громадянами та органами влади на відповідній території. Сказане не означає можливість проведення місцевих референдумів в усіх адміністративно-територіальних одиницях. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» називає практично всі види таких одиниць. Зокрема, частиною четвертою статті 41 чітко передбачено, що «під час проведення місцевого референдуму в межах території області, району, міста, району в місті, селища, сільради результати референдуму встановлюються і заносяться до протоколу на засіданні відповідної комісії з референдуму». У частині другій статті 2 цього Закону говориться «про республіканський та місцеві референдуми Республіки Крим».

Однак, Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» не приведений у відповідність до чинної Конституції України. Сам же Основний Закон держави не визначає чітко територію проведення місцевих референдумів. Але із конституційного припису частини першої статті 143, яким «територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування ... забезпечують проведення місцевих референдумів» слідує, що територія проведення місцевого референдуму обмежується

названими адміністративно-територіальними одиницями, серед яких відсутні – район і область, а також район у місті. Що ж до Автономної Республіки Крим, то Конституція України відносить до її відання «організацію і проведення місцевих референдумів» (пункт 2 частини першої статті 138).

Прийнятий вже на підставі чинної Конституції України Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року однозначно пов'язує місцевий референдум із територіальною громадою у самому визначенні цього інституту (абзац четвертий частини першої статті 1, частина перша статті 7), а також називає «місцевий референдум відповідних територіальних громад сіл» (частина третя статті 6), «місцевий референдум відповідних районних у містах громад» (частина четверта статті 16).

Спроби сформулювати по-новому суть поняття «місцевий референдум» зустрічаємо у зареєстрованих у Верховній Раді України проектах Закону про місцевий референдум. Звернемо увагу, що пряме посилання на Закон України «Про місцевий референдум» знаходимо у частині другій статті 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, де, зокрема, встановлено, що «повноваження сільської, селищної, міської, районної в місті ради за наявності підстав, передбачених частиною першою цієї статті, та в інших випадках можуть бути припинені достроково за рішенням місцевого референдуму. Порядок проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень ради визначається законом про місцеві референдуми». Проте такий закон не прийнято й донині, попри певні спроби народних депутатів України.

Хронологічно першим зареєстрованим в українському парламенті окремим законопроектом, який присвячено тільки місцевому референдуму, є «Проект Закону про місцевий референдум», поданий народними депутатами України О. В. Турчиновим та А. В. Портновим 17 липня 2006 року (реєстраційний № 1154) [6]. Співавторами законопроекту є кандидати юридичних наук Б. В. Малишев та В. П. Пилипенко. Загалом проект отримав негативну оцінку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (17 січня 2007 року), окремих народних депутатів України та науковців і був відкликаний суб'єктами його подання 15 червня 2007 року. Проте у проекті є чимало слушних положень, які заслуговують на увагу. Слід віддати належне його авторам за спробу дати розлоге тлумачення інституту місцевого референдуму. Так, у статті 1 проекту під назвою «Поняття місцевого референдуму» запропоноване як визначення самого поняття, так і його характерних рис. «Місцевий референдум – це форма прийняття територіальною громадою рішень

з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого і таємного голосування» (частина друга статті 1), – вважають автори проекту. Наведені в інших чотирьох частинах цієї статті характеристики могли б стати основою концептуальної моделі інституту «місцевого референдуму», хоча й потребують уточнення.

Дослівно повторюють це визначення й автори «Проекту Закону про місцевий референдум», поданого до Верховної Ради України вже шостого скликання народними депутатами України В. П. Пилипенком та С. П. Підгорним ще 5 лютого 2007 року (24 вересня 2008 року внесено новий текст проекту на його заміну (реєстраційний № 2004) [7].

Сьогодні в українському парламенті на етапі очікування розгляду на сесійному засіданні щодо прийняття у першому читанні знаходиться третій відомий законопроект під назвою «Проект Закону про місцевий референдум», поданий Кабінетом Міністрів України ще 3 вересня 2010 року і зареєстрований за № 7082 [8]. Розгляд законопроекту передбачалось здійснити на попередній дев'ятій сесії Верховної Ради України шостого скликання, про що свідчить його внесення до порядку денної цієї сесії, знаходимо його і в порядку денному поточної десятої сесії. Важливо, що поданню цього законопроекту, який створили ще у 2009 році фахівці Міністерства юстиції України, передувало проведення «круглого столу» за участю розробників проекту, представників громадських організацій, провідних експертів і науковців, а також громадське обговорення проекту на офіційному веб-сайті міністерства.

У проекті запропоновано, на наш погляд, досить змістовне визначення поняття «місцевий референдум». Так, у статті 1 проекту «Визначення термінів» воно сформульоване таким чином: «місцевий референдум – форма безпосереднього волевиявлення членів територіальної громади села, селища, міста, району у місті, добровільного об'єднання кількох сіл щодо вирішення питань місцевого значення на території села, селища, міста, району у місті, добровільного об'єднання кількох сіл (далі – територія) шляхом прямого голосування». Але це визначення, вважаємо, не відрізняється досконалістю порівняно із закріпленим у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Насамперед, у ньому зайвою є деталізація поняття «територіальна громада», яке чітко визначено Конституцією України і цим Законом України та відповідно дублювання видів адміністративно-територіальних одиниць, на території яких може проводитись місцевий референдум із вирішення питань місцевого значення. До того ж, означуючи голосування як пряме, слід було б назвати й інші його ознаки – загальне, рівне чи шляхом таємного голосування.

Ще одну спробу запропонувати нормативне визначення поняття «місцевий референдум» знаходимо у проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», створеному фахівцями Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і оприлюдненому на його веб-сайті 22 грудня 2010 року. Автори проекту пропонують уточнити визначення, яке міститься у частині першій статті 17 чинного Закону таким чином: «Місцевий референдум є формою вирішення безпосередньо територіальною громадою шляхом прямого голосування питань, що належать до відання місцевого самоврядування» [9]. Принципова різниця у тому, що, на думку авторів цього проекту, місцевий референдум «вирішує питання», а не тільки «приймає рішення з питань».

Однак таке уточнення видається не цілком правомірним, адже проведенням місцевого референдуму питання не вирішується, а фактично тільки приймається рішення, яке є ключовим у процесі, часом достатньо тривалому, у вирішенні конкретного питання. Приклад – процес вирішення проблеми щодо оголошення м. Калуша Івано-Франківської області та навколишніх сіл зоною екологічного лиха та ліквідації його наслідків і попередження техногенної катастрофи за результатами проведеного 17 січня 2010 року в м. Калуші місцевого референдуму. Рішення громадою прийнято, є й Указ Президента України від 10 лютого 2010 року № 145/2010 «Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації», який затверджено відповідним Законом України від 12 лютого 2010 року № 1885-VI, але для остаточного вирішення проблеми потрібні чималі кошти і тривалий час. Принагідно зауважимо, що спроби уточнення терміна «місцевий референдум» знаходимо і в оприлюднених тоді ж на веб-сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України проектах Законів України – «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та «Про об'єднання територіальних громад».

Таким чином, змушені констатувати, що суб'єкти законодавчої ініціативи не запропонували прийняттого визначення «місцевого референдуму» як політико-правового інституту, досить відмінним є його розуміння правниками й політологами. Виходячи з цього, зробимо спробу запропонувати власне визначення цього поняття для використання у законодавстві України:

«Місцевий референдум – одна із пріоритетних форм безпосереднього здійснення місцевої демократії, котра полягає у прийнятті

громадянами України, які мають право голосу і є членами відповідної територіальної громади, шляхом таємного голосування рішень із найважливіших питань, що віднесені Конституцією України і Законами України до відання місцевого самоврядування, мають вищу юридичну силу відносно актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб і є обов'язковими для виконання на відповідній території».

Очікуваний розгляд у Верховній Раді України «Проекту Закону про місцевий референдум», поданого Кабінетом Міністрів України, повинен викликати широку дискусію з цих проблем, оскільки, вважаємо, проєкт не відзначається досконалістю. Це об'єктивно повинно сприяти пошуку й виробленню нових підходів до розуміння сутності самого поняття «місцевий референдум».

Література:

1. Конституція України : затверджена Законом України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змін., внесеними згідно із Законом України від 1 лютого 2011 № 2952-VI (2952-17) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; 2011. – № 10. – Ст. 68.
2. Про всеукраїнський та місцеві референдуми : Закон України [Прийнятий 03 липня 1991 року № 1286-XII] // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 443.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України [Прийнятий 21 травня 1997 року № 280/97-ВР] // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170; остання версія від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., доповн. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – С. 679.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «район» та «район у місті», які застосовуються в пункті 29 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 140 Конституції України, і поняття «організація управління районами в містах», яке вживається в частині п'ятій статті 140 Конституції України та в частині першій статті 11 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій) № 11-рп/2001 [від 13 липня 2001 року. Справа № 1-39/2001 2001] // Офіц. вісник України. – 2001. – № 29. – Ст. 1327.

6. Проект Закону про місцевий референдум: [поданий народними депутатами України О. В. Турчиновим та А. В. Портновим 17 липня 2006 року, реєстраційний № 1154] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=27569.
7. Проект Закону про місцевий референдум: [поданий народними депутатами України В. П. Пилипенком та С. П. Підгорним 24 вересня 2008 року, реєстраційний № 2004] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31593.
8. Проект Закону про місцевий референдум: [поданий Кабінетом Міністрів України 03 вересня 2010 року, реєстраційний № 7082] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38447.
9. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» : Закон України [Проект Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 22.12.2010 р.] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregionbud.gov.ua/>.

УДК 343.131.4

*Тітков К. С., Національний університет державної
податкової служби України*

ЗМІСТ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

У дослідженні послідовно розглядаються як теоретичні питання кримінального процесу, так і проблемні питання застосування принципу змагальності на різних стадіях кримінального процесу України, вказуються шляхи їх вирішення.

В исследовании последовательно рассматриваются как теоретические вопросы уголовного процесса, так и проблемные вопросы применения принципа состязательности на разных стадиях уголовного процесса Украины, указываются пути их решения.

In research both theoretical questions of criminal procedure and problem questions of application of principle of contentionness on different stages of criminal procedure of Ukraine are consistently examined, ways of their decision are specified.

Актуальність теми не викликає сумнівів, оскільки з 90-х рр. ХХ сторіччя у кримінальному судочинстві України відбувся остаточний поворот до демократичних цінностей – Концепцією судово-правової